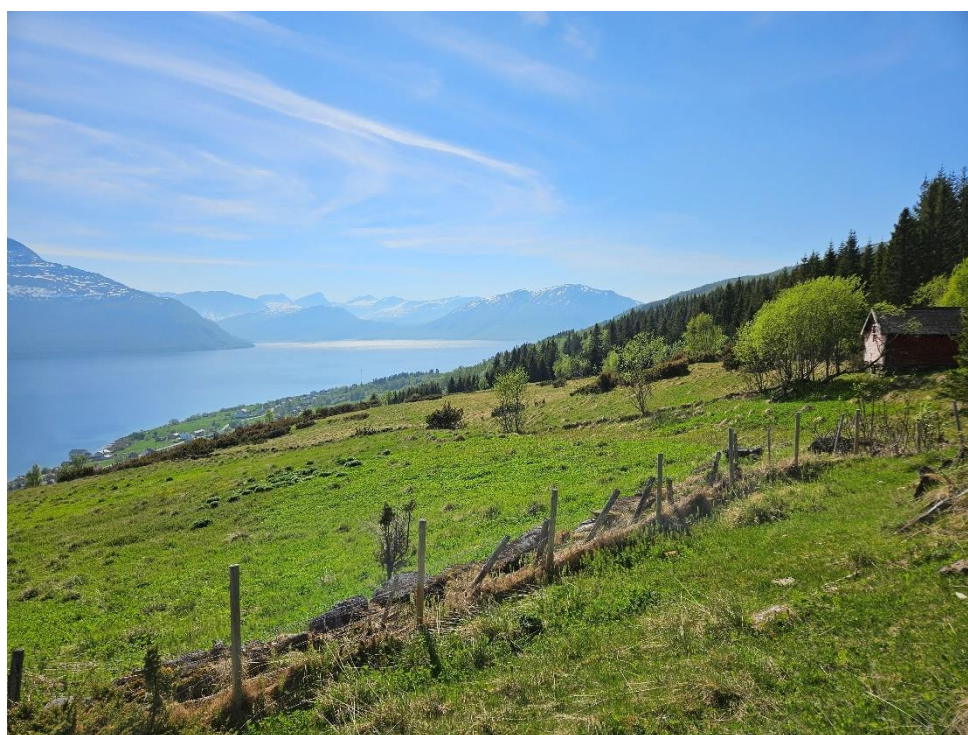

Ibestad kommune
- hvor alt er mulig

Tiltaksstrategi for spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-midler)

Ibestad kommune 2025-2028

Bilde 1: Kulturlandskap på Breivoll (Foto: Laura Bunse)

Innhold

1. Bakgrunn.....	3
1.1 Prosessen med utformingen av tiltaksstrategien.....	3
2. SMIL-ordningen	4
2.1 Formålet med SMIL-ordningen	4
2.2 Lokale retningslinjer	4
2.3 Hvem kan få SMIL-midler?	4
2.4 Sentrale lovverk og dokumenter med føringer for miljøtiltak i jordbruket	5
2.5 Spesielle miljøtiltak i jordbruket kan være:.....	6
3. lbestad kommune.....	7
3.1 Kulturlandskap.....	7
3.2 Naturtyper og biologisk mangfold.....	8
3.3 Fremmede arter	9
3.4 Kulturminner	9
3.5 Forurensning.....	11
3.6 Friluftsliv og tilgjengelighet	12
4. Mål for SMIL i perioden 2025 - 2028.....	13
4.1 Planer for å få mer aktivitet og bedre informasjon.....	13
5. Retningslinjer for prioriteringer mellom søknader, vilkår og tilskuddssatser	14
5.1 Søknader prioriteres i forhold til følgende kriterier:.....	14
5.2 Vilkår	15
5.3 Tilskuddssatser	15
6. Praktisk informasjon til søker	16
6.1 Søknadsfrist	16
6.2 Hvordan søke	16
6.3 Innhold i søknad	16
6.4 Kostnadsoverslag.....	17
6.5 Frist for gjennomføring av prosjekt/tiltak	17
7. Retningslinjer for søknader om kulturminner og verneverdige bygg	18
8. Eksempler på andre aktuelle tilskuddordninger	19
9. Kilder.....	20
9.1 Lover, forskrifter og veiledere	20
9.2 Faglitteratur og forskningsrapporter.....	20
9.3 Overordnede planer	20
9.4 Kommunale planer	20
9.5 Databaser	20

1. Bakgrunn

Jordbruket har et ansvar for å ta miljøhensyn og har flere virkemidler som skal redusere miljøbelastninger og fremme miljøgoder. Nasjonalt miljøprogram skal blant annet bidra til å målrette miljøarbeidet og synliggjøre den samlede miljøinnsatsen i jordbruket. SMIL-ordningen er et virkemiddel som skal bidra til å nå målene i Nasjonalt miljøprogram.

SMIL-ordningen forvaltes av kommunen og blir gitt som engangstilskudd til investeringer og istandsetting. Det kan være aktuelt å søke om regionalt miljøtilskudd (RMP) der det er behov for varige skjøtselstiltak etter gjennomført SMIL-tiltak.

Bevilgningene til SMIL-ordningen fastsettes i jordbruksoppgjøret. Landbruksdirektoratet fordeler midlene fylkesvis til statsforvalterne. Statsforvalteren i Troms og Finnmark fordeler tilskuddsmidlene til kommunene.

Et formål med ordningen er å få en best mulig målretting av innsatsen og tiltakene på bakgrunn av lokale miljømessige behov og utfordringer. Kommunen skal fastsette retningslinjer/tiltaksstrategier for prioritering av søknader. Tilskudd til prosjekter og tiltak skal prioriteres ut fra disse retningslinjene.

1.1 Prosessen med utformingen av tiltaksstrategien

Tiltaksstrategien er blitt til i samarbeid mellom lbestad kommune og NLR SA (Norsk Landbruksrådgiving SA).

6. september 2024 ble det gjennomført informasjonsmøte for landbruksnæringen og eiere av landbrukseiendom i lbestad kommune. Landbruksforvaltningen i lbestad kommune og NLR SA informerte om SMIL-ordningen, prosessen med tiltaksstrategien og hvilke muligheter ordningen kan gi for landbruksdriften i kommunen. Gårdbrukerne og grunneierne fikk i møtet mulighet til å stille spørsmål om ordningen og tiltaksstrategien. I tillegg fikk det mulighet til å komme med innspill til hva som er ønskelig å prioritere i tiltaksstrategien.

Tiltaksstrategien er sendt på høring til Troms fylkeskommune, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Sametinget/Sámediggi, Midtre Hålogaland friluftsråd, Troms Bondelag og Troms Bonde- og Småbrukarlag. Troms fylkeskommune og Statsforvalteren i Troms og Finnmark sendte høringsuttalelse med innspill til tiltaksstrategien. Innspillene er tatt med i tiltaksstrategien. Tiltaksstrategien ble behandlet politisk av formannskapet og kommunestyret i lbestad kommune november og desember 2024.

Tiltaksstrategien gjelder for 4-årsperioden 2025-2028. Ved behov, vil den bli gjennomgått og oppdatert i perioden.

2. SMIL-ordningen

2.1 Formålet med SMIL-ordningen

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket.

Tilskudd etter denne forskriften skal gis til tiltak som går utover det som kan forventes som en del av den vanlige jordbruksdriften.

2.2 Lokale retningslinjer

Kommunen skal fastsette lokale retningslinjer/tiltaksstrategier for prioritering av SMIL-søknader. Slike retningslinjer skal utarbeides i dialog med næringsorganisasjonene i jordbruket lokalt, statsforvalteren, kulturminnemyndighetene og friluftsansjoner.

Retningslinjene skal vise lokale miljøutfordringer, målsettinger og strategier, og skal gi kommunen et godt grunnlag for å prioritere mellom søknadene. Det er viktig å få best mulig målretting av innsatsen slik at tiltak kan settes inn der miljøeffekten er størst.

Lokale retningslinjer kan ikke innskrenke eller utvide SMIL-forskriftens formål, virkeområde og vilkår.

2.3 Hvem kan få SMIL-midler?

Den som eier eller leier en landbrukseiendom der det foregår tilskuddsberettiget jordbruksproduksjon, kan søke tilskudd. Den som leier må ha godkjenning fra eier. Både privatpersoner og foretak kan søke om tilskudd.

Et eksempel kan være at eier leier vekk jordbruksarealene, men ønsker å gjennomføre tiltak for å fremme biologisk mangfold på eiendommen. Da kan eier søke som privatperson.

Landbrukseiendommer som eies og drives av stat, kommuner eller fylkeskommuner, kan ikke innvilges tilskudd, med mindre tiltaket er et fellestiltak der en eller flere tilskuddsberettigede landbrukseiendommer er med.

Dersom tiltaket gjelder offentlig eiendom, eller del av en offentlig eiendom som blir leid eller forpaktet bort, kan leier eller forpakter motta tilskudd etter denne forskriften.

Lag og foreninger kan i utgangspunktet ikke søke om tilskudd, men kan leies inn av søker til å utføre jobben.

2.4 Sentrale lovverk og dokumenter med føringer for miljøtiltak i jordbruket

- Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket FOR-2004-02-04-448.
- Rundskriv 2021-18 fra Landbruksdirektoratet – Kommentarer og utdypende forklaringer til forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket.
- Nasjonalt miljøprogram 2023-2026.
- Den arktiske bonden – på lag med naturen og kulturen. Regionalt miljøprogram for jordbruket i Troms og Finnmark 2023-2026.

Andre relevante regelverk:

Jordloven, naturmangfoldloven, kulturminneloven, friluftsløven, vannressursloven, forurensningsloven, plan- og bygningsloven, forskrift om plantevernmidler, forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav, forskrift om gjødselplanlegging, vannforskriften med flere.

Bilde 2: Beitebakkene på Årbostad (Foto: Laura Bunse)

2.5 Spesielle miljøtiltak i jordbruket kan være:

1. Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

2. Tilskudd til kulturlandskapstiltak og forurensningstiltak

a. Kulturlandskapstiltak

- i. Tiltak som ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold.
- ii. Tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne
- iii. Tiltak som ivaretar kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting. Ordningen skal ivareta kulturmiljøet og bygningenes kulturhistoriske verdi. Tiltak skal gjøres etter faglige råd fra regional kulturminneforvaltning.

b. Forurensningstiltak

- i. Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, herunder graving av åpen kanal til erstatning for eksisterende lukka bekk eller avløp (gjenåpning av bekkelukkinger). Kommunene må vurdere om det kan være automatisk fredete kulturminner i de omsøkte områdene.
- ii. Fangdammer, andre økologiske rensertiltak og miljøplantinger
- iii. Omlegging fra drift med åpen åker til mer miljøvennlig og ekstensiv planteproduksjon på spesielt erosjonsutsatte arealer
- iv. Særskilte bygningsmessige miljøtiltak i eller i tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg
- v. Andre tiltak

3. Ibestad kommune

Utarbeiding av lokal tiltaksstrategi er en god anledning til å gjøre opp status med hensyn til kulturlandskapsverdier og miljøutfordringer i kommunen.

Ibestad kommune har variert drift i landbruket med sau, geit og melkebruk. I store deler av kommunen er det fortsatt aktiv drift. Det aktive landbruket bidrar til langsiktig og bærekraftig forvaltning av arealressursene og kulturlandskapet, samtidig som det opprettholder livskraftige bygdesamfunn.

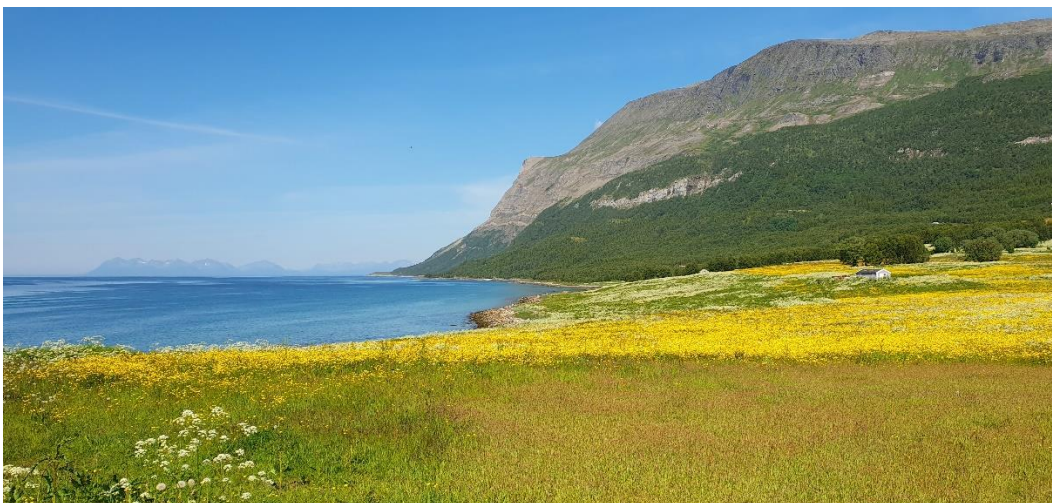
Likevel er den største miljøutfordringen for landbruket i Ibestad kommune at biologisk verdifulle og kulturhistorisk viktige arealer gror igjen. Sentraliseringen av jordbruket, endrede driftsformer og bruk av større og tyngre maskiner medfører at deler av kulturlandskapet ligger brakk og at gammel kulturmark gror igjen. Dette gjelder særlig for bratte og ulendte arealer som er vanskelig tilgjengelig med dagens maskinpark, og for de områdene hvor det ikke lenger er aktivt eller selvstendig jordbruksdrift. Gjengroinga fører til at biologisk mangfold går tapt, i likhet med kulturhistoriske og opplevelsesbaserte verdier i landskapet.

3.1 Kulturlandskap

Bygda Sørrollnes på den sørvestlige delen av Rolla er et rikt botanisk og kulturhistorisk interessant område. På grunn av sin størrelse og helhet, er Sørrollnes et kulturlandskap av regional og nasjonal verdi, og det er pekt ut som ett av seks stjerneområder i Troms fylke.

Bosettingssporene går helt tilbake til eldre steinalder, dvs. til år 10000 før vår tid. Kommunens eneste bosetningsspor fra bronsealder er funnet på Sørrollnes, og gravminner fra jernalder og gårdshaugen fra middelalder vitner om kontinuerlig bruk av området i minst 10000 år!

Frem til ca. 1960-tallet ble det drevet ca. 30 gårder på Sørrollnes, og både sauer, kyr og hester gikk på beitet i området. På 1980-tallet var det slutt på den selvstendige jordbruksdriften i bygda, og i dag er kun enkelte jorder i drift som leiejord mens det øvrige kulturlandskapet preges av gjengroing.

Bilde 3: Verdifullt kulturlandskap på Sørrollnes (Foto: Laura Bunse)

Vegetasjonstypene som er påvirket av jordbruksdrift består av både kultur- og gressenger på selve neset, samt slåtte- og beitebakker lenger opp i lia. I tillegg bærer bjørkeskogen preg av langvarig beiting, og er definert som høgstaudebjørkeskog. Den kalkholdige grunnen gir i tillegg store botaniske verdier i utmarka i form av kalkfuruskog og rike orkideforekomster.

For at kulturartene i området ikke skal forsvinne, er det avgjørende å komme i gang med skjøtsel i form av slått og/eller beite, og det er stort potensiale for SMIL-prosjekter (gjørne fellestiltak over flere eiendommer).

3.2 Naturtyper og biologisk mangfold

Det er i senere tid gjort en omfattende kartlegging og verdisetting av viktige naturtyper og biologisk mangfold i lbestad kommune. I den forbindelse er det registrert flere lokaliteter som er preget av jordbruksdrift, og som er avhengige av skjøtsel i form av slått eller beite.

Områdene som er kartlagt per dags dato, er:

- Beitebakkene på Årbostad
- Beiteskogene i Vasskaret og i Straumbotn
- Beiteskogene på Linset/Kråkrø
- Beiteenger samt slåtte- og beitepregede strandenger i Hallevika/Tømmervika
- Lavlandsmyra i Ånstadbotn

Spesielt beiteskogene på Andørja, som er preget av drift med geit, er fortsatt intakte og er gode eksempler på kulturlandskapet som en gang var dominerende i kommunen og fylket generelt.

SMIL-midler kan benyttes for å få en nærmere kartlegging av artsinventar på disse lokalitetene, for å utarbeide skjøtselsplaner eller for å foreta et større ryddearbeid og tilrettelegge for beite. Det kan også bli aktuelt med investeringer slik som Nofence-klaver for å sikre tilstrekkelig beitetrykk. RMP-midler kan være aktuelle for årlig skjøtsel av disse områdene.

Bilde 4: Vasskaret på Andørja (Foto: Laura Bunse)

Kulturlandskapet er i stadig endring, og i tillegg til de nevnte lokalitetene kan det være flere områder som ikke er kartlagte enda. De gamle slåtte- og beitebakkene på Skog og Breivoll og videre innover mot Forså, kan være aktuelle områder for SMIL-tiltak.

I lbestad kommune er det dessuten registrert flere truede fuglearter som hekker på jordbruksareal i drift, deriblant vipe og storspove. Det kan være aktuelt å søke om tilskudd for å tilrettelegge for hekkeplasser og for tilpasning av jordbruksdrifta til fuglenes hekkesesong.

3.3 Fremmede arter

Det er gjort flere registreringer av fremmede arter i lbestad kommune, deriblant tromsøpalme, sitkagran, lutzgran, hagelupin, storhjelmskumle, rødhyll og rynkerose. Disse truer det biologiske mangfoldet og kulturlandskapet, og det bør iverksettes tiltak for å bekjempe disse, spesielt i områder hvor det er registrert særskilte biologiske verdier (se kapittel 3.1 og 3.2).

3.4 Kulturminner

lbestad kommune har mange spennende kulturminner og mange av disse ligger i jordbrukets kulturlandskap og vitner om tidligere generasjoners jordbruksdrift.

De eldste sporene etter menneskelig aktivitet finner vi på Sørrollnes. Like ved naturlekeparksen er det funnet spor etter den eneste kjente bosetningen fra eldre steinalder (10000 – 4500 fvt.) i vår region.

Funn av kniver, økser, meisel, pil- og spydspisser i skifer rundt om i kommunen viser at det har vært aktivitet på begge øyene i yngre steinalder (4500 fvt. – 1800 fvt.). Bergkunsten tilhører også denne perioden. På Vik er det registrert den hittil eneste kjente lokaliteten med helleristninger i kommunen og i regionen.

Det er få spor etter menneskelig aktivitet i bronsealder/tidlig metalltid (1800 fvt. – 500 fvt.), men en kokegrop på gårdshaugen på Sørrollnes fikk datering til bronsealder.

Fra jernalder (500 fvt. – 1050 evt.) finner vi gravminner på begge øyene. Det er registrert gravrøyser og/eller gravsteder på bl.a. Sørrollnes, Bolla, Nord-Rollnes, Igeland, Bussevika, Engenes, og i Åndervåg. Noen av disse jernaldergravene er dessverre pløyd bort, men det kan fremdeles være spennende strukturer i undergrunnen. Der det er godt jordbruksland, kan det også være gravrøyser/gravfelt som ennå ikke er kjent, såkalte flatmarksgraver.

Et annen type kulturminne som det er registrert flere av i lbestad kommune, er gårdshauger. Gårdshauger er plassert på attraktive steder folk har bodd i mange generasjoner fra middelalderen (1050 evt.) til nyere tid. Ofte finner man også spor etter jernalderbosetting i bunnen av gårdshaugene. Noen av gårdshaugene kan også ha blitt forlatt etter svartedauden, mens andre hadde et opphold før de ble bebodd igjen.

Gårdshauger har ofte metertykke kulturlag som viser svart, feit, organisk jord som inneholder mengder av dyre- og fiskebein, bygningsmateriale, gjødsel og gjenstander av keramikk, lær, glass og jern. Gårdshaugene er ofte plassert på steder med lett tilgang til sjø og land, gode forhold for

fiske, landbruk, fangst og god lending for båt og tilgang til ferskvann. I nesten hver ei bygd i kommunen finnes det en gårdshaug som inneholder lag på lag med kunnskap om bygdas historie fra jernalder, middelalder og opp til nyere tid. Mange i kommunen bor oppe på en gårdshaug, og da må en være ekstra nøye med å søke om tillatelse for å gjøre inngrep i marka.

Hamnvik er det gamle kirkestedet fra 1300-tallet og helt inntil slutten av 1800-tallet sto det ei steinkirke fra middelalderen her som dessverre ble revet. Her skal det ha vært prestegård, kirkegård og sikkert andre administrative bygninger knyttet til kirkestedet. Deler av den gamle kirken er trolig fundament for nåværende kirke. Like inntil kirkestedet er det også registrert en stor gårdshaug. Prestegårdstunet fra 1800-tallet er vedtaksfredet, og består av bolig, eldhus, stabbur og uthus.

Hamnvik Handelssted er et typisk nordnorsk handelssted som har bevart sin gamle bebyggelse og karakter. Deler av bygningsmassen er fra 1700-tallet, og det meste av interiøret og innboet er fremdeles intakt. Hamnvik Handelssted som et helhetlig kulturmiljø er fredet og består av blant annet hovedbygning, gammelbrygga, nybrygga, bolig, stabbur, eldhus, bakeri, fjøs, brønnhus, lysthus, butikk/postkontor og hotell.

Langs Dyrstadelva finner vi spor etter eldre tiders vassdragsbruk i form av en dam med tilhørende bekkevern. Det har vært kverndrift langs elva allerede på 1700-tallet. Det skal ha stått en rekke bekkeverner i området, men dette anlegget er godt bevart, siden det ble satt i stand rundt på 90-tallet. Stedet gir et godt innblikk i hvordan de fleste gårder utnyttet vassdraget/bekken til livsnødvendige oppgaver.

Bilde 5: Fjellhøyden på Rolla (Foto: Laura Bunse)

lbestad kommune har også flere samiske kulturminner. Gammetufter vitner om eldre samisk aktivitet på begge øyene, og fra 1800-tallet og utover finnes det flere bevis på at både Andørja og Rolla var sommerbeite for rein for familier som tilbragte vintrene i innlandet og helt inn til Sverige. Mot slutten av 1800-tallet ble det færre rein, og det ble til at reindriftssamene ble mer stasjonære, i hvert fall på Rolla. Kjell Magne Hanssen og Steinar Forsaa har i 2023 foretatt omfattende registreringer av samiske fornminner og husmannsplasser i Forså- og Dyrstadmarka.

Den mest kjente av lokalitetene som er registrert som samiske fornminner og husmannsplasser er Fjellhøyden. I tillegg til eldre gammetufter fra den tiden øya var sommerbeiteland, er det flere samiske bygninger fra 1800-tallet på Fjellhøyden, når samiske familier ble bofaste på øya. De drev et såkalt kombinasjonsbruk, dvs. at de holdt andre husdyr som kyr, sau, geit osv. i tillegg til rein. Kulturmiljøet på Fjellhøyden er fredet, og bygningene er per i dag under restaurering. I sommerhalvåret beites området av en liten flokk med geiter som skal sørge for at kulturminnene ikke gror igjen. Til dette er det tidligere innvilget SMIL-midler som et engangstilskudd for å utstyre geitene med Nofence-klaver, en digital gjerdeløsning som sørger for at dyrene holder seg innenfor ønsket området. Det følges en skjøtselsplan som er utarbeidet av Sametinget, og gårdbrukeren kan årlig søke om RMP-tilskudd for å skjøtsel av kulturminnene.

I tillegg finnes det en rekke nyere tids kulturminner som ikke er omfattet av vern/automatisk fredning, herunder verneverdige bygninger, krigsminner, rydningsrøyser, steingjerder osv. som er tilknyttet kyst- og kulturlandskapet. Mange av disse ligger i brakklagt dyrka mark og i noen grad på jordbruksarealer som fortsatt er i drift.

En hovedutfordring i videre vern av kulturminner er gjengroing av kulturlandskapet. Synlige kulturminner i relativt godt bevarte kulturmiljøer forsvinner i ildtuer og høyt gress. Det er derfor behov for beiting og slått før gjengroingsprosessen går for langt.

En annen kjent problemstilling nasjonalt og regionalt er at eldre bygninger ute av drift på gårdene blir stående til forfall. Bebyggelse som er karakteristisk for kulturlandskapet i vår kommune, er også verdifull og viktig å bevare. Dette kan omfatte alt fra bolighus, fjøs, stabbur til sommerfjøs og naust.

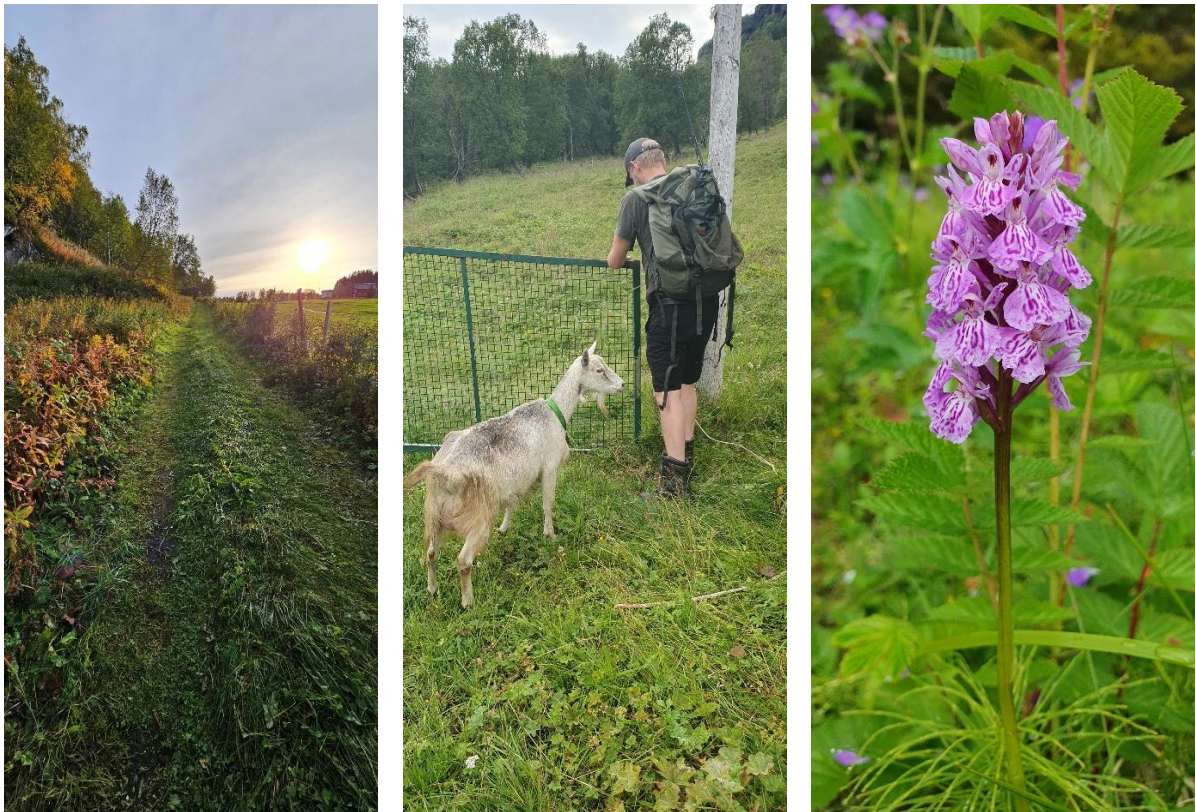
3.5 Forurensning

Det er relativt lite forurensning fra jordbruket i Ibestad kommune, og det finnes ingen vassdrag som i stor grad er påvirket av avrenning fra jordbruket. Det kan allikevel være forbedringspotensial på enkelte områder. Det finnes en rekke tiltak som kan gjøres for å hindre avrenning og klimagassutslipp, og for å få et mer miljøvennlig jordbruk. Det kan være utfordringer med rundballeplast i form av rester som ligger igjen der rundballer har vært lagret, noe plast som fyker av gårde med vær og vind, og plast som slites av ved transport og håndtering av rundballene. Enkelte steder fører hare- og fugleangrep til løse biter med rundballeplast. Gjenvinningen har også vist seg å være utfordrende her ute på øyene, noe som fører til at mye rundballeplast blir liggende igjen rundt omkring på gårdsplassene. I tillegg er det problemer med forfalne gjerder og annet materiell som ligger omkring på gårdstun og i kulturlandskapet, og som er både en kilde til forurensning og en trussel for beitende husdyr og vilt.

3.6 Friluftsliv og tilgjengelighet

lbestad kommune er en utmarkskommune som blir aktivt brukt til forskjellig type friluftsliv. Det er allerede gjort en god innsats i kommunen for å tilrettelegge for friluftsliv både for sommer og vinter. Flere turløyper går gjennom eller forbi jordbrukets kulturlandskap, og kulturlandskapet er i mange tilfeller en del av opplevelsesverdien. Eksempler på viktige friluftsområder i landbrukets kulturlandskap er Sørrollnes, Breivoll, Dyrstad, Nord-Rollnes, Fugleberg, Ånstad, Laupstad, Engenes, Årbostad, Vasskaret m.fl.

Det er fortsatt et potensiale for mer tilrettelegging for friluftsliv i kulturlandskapet i kommunen, blant annet ved å holde verdifulle områder åpne.

Bilde 6-8: Turmuligheter gjennom kulturlandskapet med mange fine lokaliteter for de som er interessert i botanikk. (Foto: Laura Bunse)

4. Mål for SMIL i perioden 2025 - 2028

SMIL-midlene kan bidra til å opprettholde verdien av kulturlandskap i kommunen i tillegg til å bidra til utnyttelse av lokale landbruksressurser. Det er ønskelig at tilskuddsmidlene blir brukt på aktive bruk, og lbestad kommune ønsker å prioritere landbruksforetak foran privatpersoner.

Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter kan lede frem til større prosjekter og bidra til videre gårdsdrift. Denne typen prosjekter vil derfor bli prioritert i perioden 2025-2028. Det er ønskelig at SMIL-ordningen blir bedre kjent og at det etter hvert kan bli økt aktivitet med flere som søker om tilskuddsmidlene.

Et av målene for perioden er at SMIL-midlene kan bidra til å få i gang aktivitet på Sørrollnes og andre steder hvor kulturlandskapet er truet av gjengroing og hvor det er behov for skjøtsel for å opprettholde biologiske og kulturhistoriske verdier.

En annen målsetting er å gjøre landbruket mer miljøvennlig, bl.a. ved å redusere forurensing med rundballeplast og gamle gjerder/materiell i kulturlandskapet.

4.1 Planer for å få mer aktivitet og bedre informasjon

For å få inn søknader med gode prosjekter og tiltak er det viktig å legge til rette for at søkere får informasjonen de har behov for. lbestad kommune ønsker flere prosjekter og tiltak gjennom SMIL-ordningen. SMIL-ordningen kan bidra til mer aktivitet i jordbruket og et større fokus på miljøutfordringer.

lbestad kommune har følgende planer for å stimulere til flere søknader og sikre at søkere har god nok informasjon:

- Informasjon om SMIL-ordningen blir lagt på kommunens hjemmeside. Søknadsfrister blir annonsert på kommunens hjemmeside og på sosiale medier så snart kommunen har fått tildelt midler fra statsforvalteren. Gårdbrukere som søker produksjonstilskudd varsles på epost. Dersom det er ubrukte midler igjen på høsten, lyses det ut restmidler.
- Kommunen kan ta initiativ til samarbeid mellom gårdbrukere, grunneiere, grunneier- og utmarkslag, faglag og foreninger for å mobilisere til felles tiltak.
- Det kan lages nyhetssaker om gode prosjekter og tiltak på kommunens hjemmeside og i sosiale medier for å motivere og inspirere til flere tiltak og prosjekter gjennom SMIL-ordningen.
- Kommunen kan sende ut informasjon om webinarer om SMIL-ordningen og annen relevant informasjon til aktuelle søkere.

5. Retningslinjer for prioriteringer mellom søknader, vilkår og tilskuddssatser

5.1 Søknader prioriteres i forhold til følgende kriterier:

1. Planlegging og tilretteleggingsprosjekter

- Planlegging, organisering og prosjektarbeid
- Forprosjekter

2. Forurensnings- og klimatiltak

- Prosjekter eller tiltak for rundballeplast – felles rundballepresse og felleslager for rundballeplast
- Felles lager for rundballer der det er spesielle problemer med hare, fugler og elg
- Tak over gjødselkum
- Andre forurensnings- og klimatiltak

3. Kulturlandskapstiltak

- Prosjekter som bidrar til å ta i bruk gammel kulturmark
- Rydde og fjerne gamle gjerder, piggtråd, skrot og søppelfyllinger i landbrukets kulturlandskap
- Tilrettelegging for allmennheten
- Tiltak og prosjekter som sikrer/øker biologisk mangfold
- Tiltak og prosjekter som ivaretar kulturminner og kulturmiljøer inkludert restaurering av freda- og verneverdige bygninger

4. Andre prosjekter og tiltak

Øvrige prioriteringer

SMIL-midler bør ses i sammenheng med tilskudd til regionale miljøtiltak (RMP). SMIL-midler kan brukes til større ryddearbeiding og tilrettelegging for slått og beite, f.eks. rundt kulturminner og i områder med biologisk verdifulle arealer. SMIL kan også brukes til etablering eller restaurering av ferdselsårer og istandsetting av ferdselsårer, gamle bygninger mm. RMP er rettet mot påfølgende årlig vedlikehold og skjøtsel.

Tiltak som etter gjennomføring gir grunnlag for tilskudd gjennom regionalt miljøtilskudd blir prioritert foran andre tiltak.

5.2 Vilkår

Det kan settes vilkår for innvilgning av tilskudd til det enkelte prosjekter og tiltak. Kommunen kan sette vilkår som er nødvendige for gjennomføring av det enkelte tiltaket.

5.3 Tilskuddssatser

Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingstiltak: inntil 100%.

For andre prosjekter og tiltak kan det gis engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag.

For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, kan det gis tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag. Kommunen kan sette lavere tilskuddsprosent for de ulike tiltakene. Grunnlaget for tilskudd er kostnadsoverslaget og finansieringsplanen for det planlagte tiltaket. Alle kostnader med gjennomføring av tiltaket (materialer, arbeid inklusiv utarbeiding av nødvendige planer) kan inngå i tilskuddsgrunnlaget.

Bilde 9: Rundballer i solnedgang på Ånstad (Foto: Jan Georg Gulstad)

6. Praktisk informasjon til søker

6.1 Søknadsfrist

lbestad kommune setter søknadsfrist ved utlysning av midlene årlig. Informasjon om tilskudd gjennom SMIL-ordningen og søknadsfrist legges ut på kommunens hjemmeside og sendes ut med epost til alle aktive bønder i kommunen.

6.2 Hvordan søke

Søknader skal sendes inn digitalt med innlogging via ID-porten/Altinn. Informasjon om ordningen og søknaden finnes på Landbruksdirektoratets sider. Link til informasjon og søknadsskjema legges på kommunens hjemmeside.

6.3 Innhold i søknad

Beskrivelse av tiltaket med forventede resultater:

- Hva som skal gjøres og hvor tiltaket skal gjennomføres
- Beskrivelse av området og tilstanden til arealet/bygningen el.
- Beskriv omfang av og formål med tiltaket
- Hvordan tiltaket skal gjennomføres (arbeidsmetoder, materialer etc.)
- Hvem som skal utføre tiltaket
- Begrunnelse for hvordan dette miljøtiltaket vil fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap/og eller redusere forurensingen
- Fremdriftsplan som beskriver oppstart og når tiltaket skal avsluttes
- Kostnadsoverslag
- Finansieringsplan, som omfatter opplysninger om hvordan tiltaket skal finansieres, og om det er søkt eller mottatt andre midler til samme tiltak

Opplysninger det kan være aktuelt å legge ved søknaden:

- Kart som viser hvor tiltaket skal gjennomføres
- Fotografier/tegninger, som viser arealer, bygninger, bygningsmiljøer og/eller objekter som det søkes tilskudd til, før tiltaket settes i gang
- For bygninger - kostnadsoverslag fra bygningskyndig, beskrivelse av bygning og eventuell bygningsskade, nåværende og framtidig bruk, samt eventuell omtale av verneverdi
- Skriftlig anbefaling fra kulturminneforvaltningen ved skjøtsel av kulturminner eller restaurering av bygninger
- For hydrotekniske tiltak- kostnadsoverslag fra entreprenør og beskrivelse av dagens tilstand, informasjon om tidligere arbeid
- Skriftlig godkjenning/avtale fra landbrukseiendommens eier dersom det er en annen enn søker
- Skriftlig avtale om gjennomføring av fellestiltak
- Skriftlig godkjenning fra berørte naboer før igangsetting av tiltak

6.4 Kostnadsoverslag

For å forenkle søknadsbehandlingen settes det følgende satser som skal brukes i utarbeidelsen av kostnadsoverslag:

- Timesatser eget arbeid: 450 kr/time.
- Tillegg for bruk av lette maskiner som motorsag, ryddesag o.l.: 100 kr/time.
- Tillegg for bruk av tyngre maskiner som traktor, gravemaskin o.l.: 250 kr/time.
- Innkjøp av nødvendig kompetanse, tjenester, materiell og utstyr iht. kostnadsoverslag/prislister/faktura fra leverandør. Dette inkluderer tjenester utført av entreprenør.
- Foretak som er fradragsberettiget merverdiavgift, skal ikke inkludere denne i kostnadsoverslaget.

6.5 Frist for gjennomføring av prosjekt/tiltak

Frist for gjennomføring av prosjekt/tiltak er 3 år fra tilskuddet ble innvilget, med mindre kommunen har satt en kortere frist. For mindre og enklere prosjekt/tiltak kan det være hensiktsmessig at kommunen fastsetter kortere frist. I vedtaket skal det settes dato for gjennomføringsfrist for prosjektet/tiltaket. Gjennomføringsfrist og frist for sluttrapportering er sammenfallende.

Fristen kan etter søknad forlenges med inntil 2 år, slik at maksimal arbeidsfrist blir 5 år fra innvilgningstidspunktet. Om tiltaket ikke er gjennomført innen den fastsatte fristen, faller tilskuddet bort. Hvis ikke søkeren følger opp fristen, skal tilskuddet inndras.

Dersom tiltaket ikke er igangsatt innen 3 år, anbefaler det at det søkes på nytt, fremfor å gi utsatt arbeidsfrist.

Det innvilges normalt ikke tilskudd til prosjekt/tiltak som allerede er påbegynt eller utført. Søknaden bør være godkjent og avgjort av kommunen før tiltaket påbegynnes.

7. Retningslinjer for søknader om kulturminner og verneverdige bygg

Det kan gis tilskudd til istandsetting av verneverdige bygg som ikke er fredet, dersom istandsettingen skjer ved å ta vare på så mye som mulig av bygningene, og at tiltakshaver kun bytter ut materiale der det er behov for det. Når det gjelder maling, bør det brukes komposisjonsmaling og ikke malingstyper som kan skade treverket. Det er de diffusjonstette malingene, ofte kalt plastmalinger eller akrylmalinger som ødelegger treverket. Dette er fordi maling med plast ikke puster, og treverket derfor lettere kan råtne.

I tillegg til at SMIL-midler kan tildeles til skjøtsel og istandsetting av kulturminner, er det mulig å tildele planleggingsmidler til skjøtselsplan eller restaureringsplan. Ved istandsetting av verneverdige bygninger er det en fordel at håndverkere med kompetanse på bygningsvern gjør en tilstandsvurdering av bygningen og legger en plan for restaureringsarbeidet, med anslag på kostnader. Dette gjør arbeidet med istandsetting mer oversiktlig og gir et godt grunnlag for videre søknader om tilskuddsmidler.

Det er også viktig at tiltak som ordinær skjøtsel av kulturminner i marka (for eksempel graver, røyser, gammetufter) skjer på en måte som ikke skader kulturminnene. Skjøtsel av automatisk fredete kulturminner i jordbruksområder er et tilskudd innenfor RMP-ordningen, og skjøtselen skal følge skjøtselsråd eller skjøtselsplan utarbeidet av kulturminnemyndighetene. Det kan søkes SMIL-midler til utarbeiding av en slik plan.

I vedtaksbrev for SMIL-tilskudd til kulturminnetiltak skal det tas med at skjøtsel og istandsetting må skje i samråd med regional kulturminnemyndighet (Sametinget/Sámediggi eller fylkeskommunen i Troms), og at alle nødvendige tillatelser må innhentes. Skjøtsel av automatisk fredete kulturminner må skje på en måte som ikke skader kulturminnet, jmfør kulturminneloven § 3, og kan ikke skje uten forutgående avtale med kulturmiljømyndigheten.

Bilde 10 og 11: Kommunen har mange gamle gårdsbygninger (Foto: Laura Bunse)

8. Eksempler på andre aktuelle tilskuddordninger

Regionalt miljøtilskudd (RMP) er en samlebetegnelse på en rekke tilskuddsordninger. De skal bidra til å ivareta kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturmiljøer og kulturminner i jordbrukslandskapet i jordbruket. Tilskuddene skal også bidra til å redusere utslipp til luft og avrenning til vann. [Regionale miljøtilskudd til jordbruket | Statsforvalteren i Troms og Finnmark](#)

Tilskudd til tiltak i beiteområder er en tilskuddsordning som er til tiltak som bidrar til å legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene. [Tilskudd til tiltak i beiteområder - Landbruksdirektoratet](#)

Tilskudd til drenering av jordbruksjord er en tilskuddsordning til drenering av tidligere grøftet jordbruksareal og planerte arealer. [Tilskudd til drenering av jordbruksjord - Landbruksdirektoratet](#)

Enova har støtteprogrammer til energi- og klimatiltak i virksomheter: [Støtte til energi- og klimatiltak i virksomheter | Enova](#)

Sametinget/Sámediggi har flere tilskuddsordninger for landbruk og kulturminner: [Oversikt over tilskuddsordninger - Sametinget](#)

Innovasjon Norge har støtteordninger for investeringer i landbruk: [Landbruk | Innovasjon Norge](#)

Redningsplanken er en tilskuddsordning til verneverdige bygninger og anlegg i Troms. Ordningen er ment som en førstehjelp til å hindre ytterligere forfall i påvente av at det søkes tilskudd fra andre instanser, eller til hastetiltak med stor effekt før mer omfattende restaurering. [Redningsplanken - Troms fylkeskommune](#)

«**Ta et tak**» er en aksjon som retter seg mot våningshus, driftsbygninger, stabbur, naust mm. Dette kan være verneverdig bebyggelse i byer og tettsteder eller bolighus i tilknytning til landbruk, fiske, reindrift eller jakt. [Ta et tak - Norsk Kulturarv](#)

Riksantikvaren: Hvis du eier eller forvalter et kulturminne, kan du søke om tilskudd til tiltak som istandsetting, sikring og skjøtsel. Her finner du informasjon om hva du kan søke om støtte til, og hvordan du går fram for å søke: [Tilskuddsordninger - Riksantikvaren](#)

Kulturminnefondet er en støtteordning for private eiere av ulike typer kulturminner. De har støtteordninger som skal bidra til å styrke arbeidet med å bevare disse. [Søknad | For deg som skal søke Kulturminnefondet](#)

9. Kilder

9.1 Lover, forskrifter og veiledere

Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket FOR-2004-02-04-448.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-02-04-448>

Rundskriv 2021-18 fra Landbruksdirektoratet – Kommentarer og utdypende forklaringer til forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket.

[Landbruksdirektoratet - Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket \(SMIL\)](#)

9.2 Faglitteratur og forskningsrapporter

Alm, T. og Often, A. (2013). Supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap, inn- og utmark i Troms, med en vurdering av kunnskapsstatus. Direktoratet for naturforvaltning, DN-Utredning 2013-9.

Eriksen, H. (1981). *Det gamle Astafjord og lbestad*. 2. utgave.

Forsaa, S. (2023). Samer i Forsåmark – noen flere og noe mere.

Norberg, M.-B.E. (1995). Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Troms. Fylkesmannen i Troms, Miljøavdelingen, Rapport nr. 59-95.

Øi, Knut Fredrik (2006). Kartlegging og verdisetting av viktige naturtyper for biologisk mangfold i lbestad kommune. Masteroppgave, Universitet for miljø- og biovitenskap.

9.3 Overordnede planer

Nasjonalt miljøprogram 2023-2026. Tilgjengelig her: [Nasjonalt miljøprogram 2023-2026](#)

Regionalt miljøprogram for jordbruket i Troms og Finnmark 2023-2026.

[Den arktiske bonden – på lag med naturen og kulturen](#)

9.4 Kommunale planer

Kommuneplanens arealdel 2023 – 2034 for lbestad kommune (denne omfatter også en kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder i lbestad kommune).

[Kommuneplanens arealdel 2023 – 2034 for lbestad kommune](#)

9.5 Databaser

[Kulturminnesøk](#)

[Naturbase kart](#)

[Gårdskart](#)

[Unimusportalen](#)